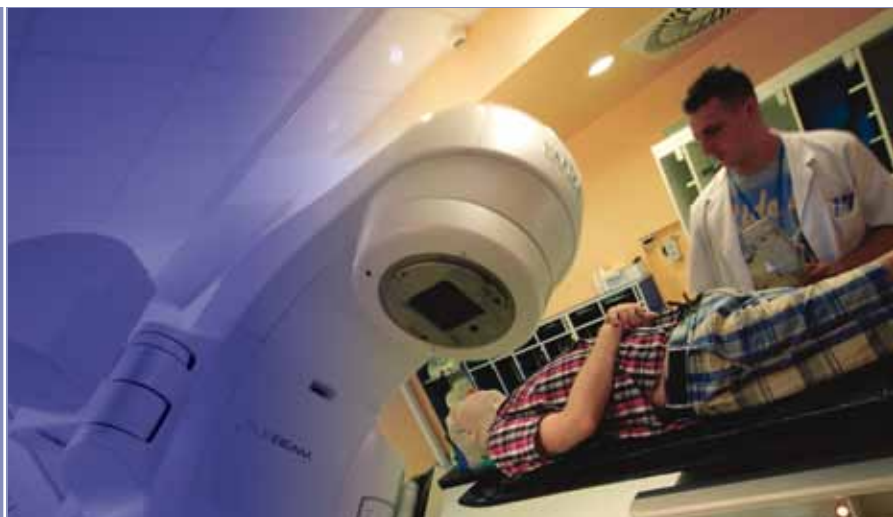

**Centrum
Onkologii**

Instytut im. Marii
Sklodowskiej-Curie
Oddział w Gliwicach

RADIOTERAPIA

**Broszura informacyjna
dla chorych w trakcie leczenia promieniami
i ich opiekunów**

Łukasz Michalecki, Barbara Nowacka

Zakład Radioterapii
Centrum Onkologii Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie
Oddział w Gliwicach
2013

Wprowadzenie

Przyspieszacz liniowy z funkcją spiralnej tomografii komputerowej (Tomoterapia) służący do leczenia promieniami o energii fotonów 6MV

Na sąsiedniej stronie: Sterownia aparatu do tomoterapii

Radioterapia jest metodą leczenia chorych na chorobę nowotworową przy użyciu promieniowania jonizującego. Często jest połączona z chemioterapią oraz leczeniem chirurgicznym. Strategia postępowania terapeutycznego oraz całkowity czas leczenia jest uzależniony od wyniku histopatologicznego, lokalizacji guza, stopnia zaawansowania klinicznego i ogólnego stanu pacjenta. W następstwie działania promieniowania jonizującego dochodzi do różnorodnych procesów fizykochemicznych prowadzących do uniemożliwienia kolejnych podziałów komórki.

Skuteczność radioterapii związana jest z faktem, iż zdrowa tkanka ma większą zdolność do naprawy tzw. subletalnych uszkodzeń materiału genetycznego w porównaniu z bardzo szybko dzielącymi się komórkami guza.

**„Wszystko w jednym –
wszystko dla Ciebie –
troszczymy się
o Twoje zdrowie”**

Leczenie musi być szczegółowo zaplanowane, aby obliczyć odpowiednią leczniczą dawkę promieniowania, jej rozkład w organizmie i zminimalizować uszkodzenia zdrowych tkanek. Planowanie leczenia odbywa się przy użyciu zaawansowanych programów komputerowych, z wykorzystaniem obrazów tomografii komputerowej lub/i rezonansu magnetycznego. Nowoczesny system planowania oparty jest o technikę trójwymiarową (3-D), pozwalającą na precyzyjne zdefiniowanie obszaru napromienianego, przestrzenny dobór wiązek promieniowania i dokładną analizę rozkładu dawki.

Wyróżniamy leczenie radykalne mające na celu trwałe wyleczenie pacjenta i radioterapię paliatywną, której założeniem jest łagodzenie objawów choroby nowotworowej, działanie przeciwbólowe i przeciwkrwotoczne lub wydłużenie życia chorego. Plan radioterapii jest dostosowywany przez zespół lekarzy, fizyków i techników dla każdego chorego indywidualnie.

W trakcie radioterapii pacjent jest pod stałą opieką lekarza prowadzącego, którego zadaniem jest dbanie o bezpieczeństwo i prawidłowy przebieg leczenia. Badania kontrolne odbywają się w gabinetach zabiegowych z częstotliwością zależną od stanu ogólnego pacjenta i nasilenia objawów odczynu popromiennego (zwykle raz w tygodniu).

W przypadku wystąpienia objawów niepożądanych w trakcie napromieniania należy zgłosić się do rejestracji Zakładu Radioterapii i poprosić o kontakt z lekarzem prowadzącym oraz ściśle przestrzeganie zaleceń.

Przyspieszacz liniowy TrueBeam służący do leczenia promieniami o energiach fotonów 6, 10, 15 i 20 MV i elektronów 6, 9, 12, 15, 18 i 22 MeV

Odczyny popromienne, objawy choroby nowotworowej i zasady pielęgnacji w trakcie radioterapii

Świąd, pieczenie, zaczerwienienie skóry w okolicy napromienianej

- nie myć skóry napromienianej wodą w czasie terapii,
- nosić luźną, przewiewną, bawełnianą odzież nie uciskającą skóry,
- chronić skórę przed wpływem czynników zewnętrznych (słońcem, wiatrem, zimnem),
- nie smarować okolicy środkami kosmetycznymi, spirytusem, nie używać okładów, kompresów, termoforów czy worków z lodem,
- nie golić skóry z powodu zagrożenia urazem i infekcją,
- okolicę napromienianą traktować delikatnie, nie trzeć, nie drapać,
- nie zmywać i nie poprawiać linii wyznaczających pole napromieniania,
- dopuszczalne jest łagodzenie objawów poprzez smarowanie odpowiednimi maściami po wcześniejszej konsultacji z lekarzem prowadzącym.

Trudności w połykaniu z towarzyszącym bólem

- dieta płynna lub półpłynna,
- unikanie potraw gorących i zimnych, twardych, pikantnych,
- niespożywanie napojów gazowanych, alkoholu,
- przyjmowanie posiłków częściej w małych ilościach,
- rezygnacja z palenia tytoniu,
- przestrzeganie zasad higieny jamy ustnej, częste mycie zębów przy użyciu miękkiej szczoteczki i niedrażniących past do zębów, płukanie jamy ustnej płynami przeciwbakteryjnymi wg zaleceń lekarza,
- stosowanie przed jedzeniem oliwy z oliwek, siemienia lnianego lub gęstej śmietany,
- unikanie potraw bardzo słodkich (np. miodu),
- rezygnacja z protez zębowych w trakcie terapii.

Suchość jamy ustnej

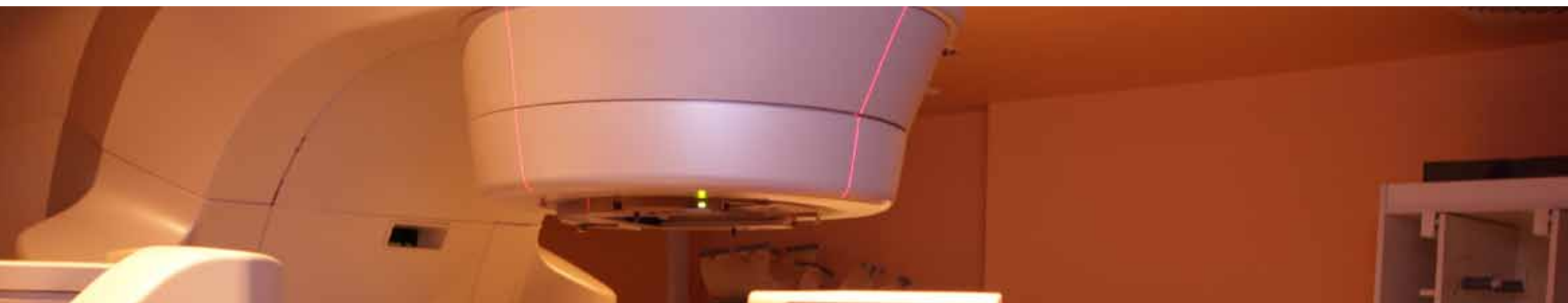
- stosowanie preparatów nawilżających w aerozolu lub tzw. sztucznej śliny,
- przestrzeganie zasad higieny jamy ustnej,
- częste spożywanie płynów obojętnych i zwilżanie jamy ustnej,
- stosowanie właściwej diety nie drażniącej błon śluzowych jamy ustnej,
- smarowanie warg cienką warstwą wazeliny lub innych preparatów zaleconych przez lekarza prowadzącego.

Zmiany zapalne w jamie ustnej

- przyjmowanie potraw i napojów w temperaturze pokojowej często, a w małych ilościach,
- nawadnianie (do 3 litrów dziennie),
- płukanie jamy ustnej preparatami zalecanymi przez lekarza.

Brak apetytu i utrata wagi ciała

- zapewnienie przyjemnych warunków konsumpcji i estetyczne podawanie potraw, jeżeli to możliwe częste spaceruj,
- przygotowanie potraw aromatycznych, pobudzających wrażenia smakowe,
- używanie przypraw: bazylia, mięta, cytryna, wanilia w ilościach nie drażniących śluzówek,
- spożywanie ulubionych potraw,
- wykonywanie toalety jamy ustnej przed posiłkiem,
- zapobieganie i usuwanie suchości w jamie ustnej,
- unikanie potraw budzących wstręt,
- w przypadku nasilającego się osłabienia i wyniszczenia konsultacja z lekarzem prowadzącym w celu wdrożenia leczenia farmakologicznego (zawiesiny doustne stosowane przy braku łaknienia i utracie masy ciała w przebiegu choroby nowotworowej).

Zaparcia

- konsultacja z lekarzem prowadzącym w celu ustalenia przyczyny trudności w oddawaniu stolca (efekt uboczny leczenia morfiną, tryb życia, błędy dietetyczne),
- postępowanie według wskazówek lekarza – przyjmowanie środków przeczyszczających,
- jeżeli to możliwe, próba zwiększenia aktywności ruchowej (częste spacerowanie),
- dieta wysokobłonnikowa:
  - pieczywo gruboziarniste,
  - świeże, surowe owoce i warzywa,
  - suszone śliwki, sok lub kompot z suszonych sliwek,
- wypijanie dużej ilości płynów (soki owocowe), a przed śniadaniem szklanki przegotowanej ciepłej wody,
- przyjmowanie łagodnych ziół przeczyszczających (liść senesu),
- kontrolowanie częstości oddawania stolca.

Biegunka

- postępowanie według wskazówek lekarza – leczenie farmakologiczne,
- utrzymywanie właściwej toalety ciała,
- stosowanie się do zaleceń dietetycznych – unikanie potraw wzdymających, ciężkostrawnych, pikantnych i alkoholu,
- przyjmowanie dużej ilości płynów obojętnych,
- kontrolowanie częstości oddawania stolca.

Biegunka u pacjentów z wyłonią stomią

- utrzymanie właściwej higieny osobistej:
  - higiena okolicy stomii (częste mycie ciepłą wodą i dokładne osuszenie),
  - wietrzenie okolicy stomii,
  - częsta zmiana pościeli, ręczników, piżamy,
- wprowadzenie diety ubogiej w błonnik, wysokobiałkowej i kalorycznej,
- spożywanie płynów obojętnych, wysokoelektrolitowych do 3 litrów na dzień (buliony i galaretki, soki z jabłek i winogron, słaba herbata),
- obserwacja charakteru i częstości wypróżnień,
- leczenie farmakologiczne zgodnie ze wskazówkami lekarza prowadzącego.

Nudności i wymioty

- konsultacja z lekarzem prowadzącym w celu ustalenia postępowania (ocena częstości, nasilenia i okoliczności wystąpienia nudności i wymiotów),
- stosowanie się do zaleceń lekarza,
- zaopatrzenie się w środki higieniczne (miska „nerkowa”, lignina, woda przegotowana),
- utrzymywanie toalety jamy ustnej,
- utrzymanie prawidłowego nawodnienia (spożywanie płynów obojętnych, wysokoelektrolitowych do 3 litrów na dzień),
- przyjmowanie leków przeciwwymiotnych przed posiłkiem,
- kontrolowanie częstości powyższych objawów.

Dyskomfort psychiczno-fizyczny spowodowany bólem nowotworowym

- konsultacja z lekarzem prowadzącym w celu opracowania strategii walki z bólem. Ścisłe przestrzeganie zaleceń dotyczących dawki i częstości przyjmowania leków,
- zapewnienie atmosfery bezpieczeństwa, ciszy, wygodnego ułożenia ciała,
- delikatne postępowanie przy wykonywaniu zabiegów pielęgnacyjnych,
- odnotowanie wszelkich zmian zauważonych w trakcie terapii w zakresie nasilenia, charakteru i lokalizacji dolegliwości oraz współistniejących objawów.

Otwarte owrzodzenie i odleżyny

- konsultacja z lekarzem prowadzącym, dostosowanie się do zaleceń, (postępowanie zależy od rozległości, charakteru zmiany, obecności wysięku, zapachu, towarzyszących dolegliwości),
- zabezpieczenie rany właściwym opatrunkiem – wg zaleceń lekarza
- częsta zmiana bielizny osobistej i pościeli,
- przestrzeganie reżimu sanitarnego.

Duszność i trudności w odkrztuszaniu u chorych z rurką tracheotomijną

- zaopatrzyć się w materiały do czyszczenia rurki tracheotomijnej wewnętrznej lub wymiany zużytej,
- umyć ręce zawsze przed i po kontakcie z rurką tracheotomijną,
- częste mycie rurki tracheotomijnej wewnętrznej,
- picie 2 litrów płynów na dobę,
- w celu rozluźnienia wydzieliny z drzewa oskrzelowego:
  - przyjmowanie wg zaleceń lekarza leków rozluźniających wydzielinę
  - inhalacje z 0,9% soli fizjologicznej (NaCl) lub środków zaleconych przez lekarza
  - zakraplanie rurki tracheotomijnej środkami zaleconymi przez lekarza.

**W przypadku wystąpienia
któregokolwiek z poniższych objawów
prosimy o skonsultowanie się z lekarzem
prowadzącym w trybie pilnym:**

- **nasilenie duszności,**
- **krwawienie,**
- **zaburzenia mowy, pamięci, równowagi u chorych napromieniowanych na obszar głowy,**
- **napady drgawkowe** – jeżeli będą Państwo świadkiem takiego zdarzenia należy:
  - niezwłocznie zawiadomić personel medyczny Zakładu Radioterapii,
  - ułożyć chorego bezpiecznie na plecach i zabezpieczyć przed urazem głowy,
  - po ustąpieniu drgawek odwrócić chorego na bok w celu zabezpieczenia przed zachłyśnięciem się śliną lub wymiocinami,
  - obserwować chorego do czasu przybycia lekarza.

Wszystkie wątpliwości dotyczące zasad pielęgnacji oraz obecność objawów, które nie zostały uwzględnione w powyższej broszurze prosimy zgłaszać lekarzowi prowadzącemu w trakcie spotkań kontrolnych w gabinetach zabiegowych.

Zakład Radioterapii im. A. Hliniaka, Pawilon główny

**Dziękujemy
za współpracę
i cierpliwość w trakcie leczenia
w Zakładzie Radioterapii.**

Materiały źródłowe

Anna Koper, Irena Wrońska.

Problemy pielęgnacyjne pacjentów z chorobą nowotworową.

Wydawnictwo CZELEJ. Lublin 2003

Anna Adamczyk, Krzysztof Buczkowski, Damian Jagielski,

Małgorzata Krajnik, Maria Rosiewicz.

Opieka Paliatywna.

PZWL. Warszawa 2009

Max Watson, Caroline Lucas, Andrew Hoy.

Opieka paliatywna. Oxford Handbook.

Elsevier Urban & Partner, Wrocław 2007

Robert Twycross.

Symptom management in advanced cancer.

Radcliffe Medical Press.2001

Zakład Radioterapii
Centrum Onkologii
Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie
Oddział w Gliwicach
Ul. Wybrzeże Armii Krajowej 15
44-100 Gliwice
tel. /32/ 278 80 45 (rejestracja)